

LIIKENNE- JA VIESTINTÄVALIOKUNNAN MIETINTÖ 8/2008 vp

Hallituksen esitys laeiksi alkolukolla valvotusta ajo-oikeudesta ja tieliikennelain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä huhtikuuta 2008 lähettänyt liikenne- ja viestintävaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi alkolukolla valvotusta ajo-oikeudesta ja tieliikennelain muuttamisesta (HE 36/2008 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylitarkastaja Janne Mänttari, liikenne- ja viestintäministeriö
- lainsäädäntöneuvos Aki Rasilainen, oikeusministeriö
- ylikomisario Heikki Ihalainen, sisäasiainministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Susanna Siitonen, työ- ja elinkeinoministeriö

- ylitarkastaja Veli-Matti Risku, sosiaali- ja terveysministeriö
- tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio, Tietosuojavaltuutetun toimisto
- apulaispäälikkö Jari Pajunen, liikkuva poliisi
- yksikönpäälikkö Jukka Harjula, Ajoneuvohallintokeskus
- toimitusjohtaja Pasi Nieminen, Autoliitto ry
- viestintäpäälikkö Kirsi Heikkilä, Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry
- ylilääkäri Kaarlo Simojoki, A-klinikkasäätiö
- tutkimuspäälikkö Sirpa Rajalin, Liikenneturva.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto
AKT ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki alkolukolla valvotusta ajo-oikeudesta sekä muutettavaksi tieliikennelakia. Alkolukolla tarkoitetaan laitetta, joka kuljettajan hengitysilmaasta mitattavan alkoholipitoisuuden perusteella estää ajoneuvon käynnistymisen. Esityksellä vakinaistettaisiin käynnissä oleva kolmivuotinen alkolukokokeilu.

Esityksen mukaan rattijuopumukseen tai törkeään rattijuopumukseen syyllistyneelle voitaisiin tietyin edellytyksin määrätä ehdollinen ajokielto yhdistettynä ajo-oikeuden valvontaan

eli niin sanottu valvottu ajo-oikeus. Valvotun ajo-oikeuden määrittämisen edellytyksenä olisi muun muassa, että rattijuopumukseen syyllistyneen kuljettamassa ajoneuvossa on alkolukko koetusajan. Tuomioistuimien päättäisi koetusajan pituuden, joka olisi vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta.

Valvotun ajo-oikeuden määrittäminen edellyttäisi rattijuopumuksesta epäillyn pyyntöä, ja valvottava vastaisi valvotusta ajo-oikeudesta hänelle aiheutuvista kustannuksista. Valvottavalle luovutettaisiin valvotun ajo-oikeuden ajaksi ajo-

kortti, joka oikeuttaisi hänet kuljettamaan ai-noastaan alkolukolla varustettua ajoneuvoa.

Lisäksi ehdotetaan, että valvottavan olisi en-nen valvotun ajo-oikeuden alkamista käytävä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammatti-henkilön luona keskustelemassa päihteen käy-töstä, niiden vaikutuksista terveyteen sekä päih-

teiden käyttöön liittyvistä hoitomahdollisuuksis-ta.

Tieliikennelakiin ehdotetaan tehtäviksi val-votusta ajo-oikeudesta aiheutuvat muutokset.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voi-maan 1 päivänä heinäkuuta 2008.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valio-kunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksen-mukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muu-tosehdotuksin.

Valiokunta pitää ehdotettua alkolukolla val-vottua ajo-oikeutta hyvänä asiana alkoholin ai-heuttamien liikenneonnettomuuksien ehkäise-misessä. Valvottu ajo-oikeus ei kuitenkaan yksi-nään ole riittävä keino vaikuttaa onnettomuuk-sien määrään, vaan alkolukon lisäksi tarvitaan myös muita keinoja liikenneturvallisuuden edis-tämiseksi. Tältä osin valiokunta viittaa tieliiken-teen turvallisuuden parantamista pohtineen nel-jän ministerin ryhmän 4.10.2007 esittämään toi-menpidepakettiin. Valiokunta korostaa hallin-nonalojen välistä yhteistyötä liikenneturvalli-suustyön parantamisessa ja tehostamisessa.

Valiokunta pitää rattijuopumukseen syyllisty-neiden päihdehoitoa ja varhaista puuttumista päihdeongelmaan erittäin tärkeänä. Valvottuun ajo-oikeuteen määrätyiltä ei lakiehdotuksen mu-kaan edellytetä pakolliseen päihderiippuvuuden ohjelmaan osallistumista, vaan yksi käynti lää-kärin tai terveydenhuollon ammattilaisen luona riittää. Erityisesti nuorille kuljettajille tulisi kui-tenkin valiokunnan mielestä voida järjestää pa-kollisen käynnin lisäksi ainakin yksi seuranta-käynti. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kuntien välillä on suuria eroja siinä, miten ne järjestävät päihdehoitopalvelut. Sosiaali- ja terveydenhuollolla tulisi olla riittävät resurssit päihdehuollon ja seurannan järjestämiseksi. Tuomioistuimen on esitetyn lain mukaan mää-

rättävä rattijuopumukseen syyllistyneelle val-vottu ajo-oikeus, jos ajokieltoon määrättävä sitä pyytää. Ajokielto määrätään ehdollisena ja alkolukosta aiheutuvista kustannuksista vastaa valvottava. Vastaavaa mahdollisuutta ei ole muun liikenneriikkomuksen vuoksi ajokieltoon määrätyllä. Valiokunta kiinnittää huomiota sii-hen, että rattijuopumukseen syyllistyneen mah-dollisuus saada ajokielto ehdollisena pyytämäl-lä valvottua ajo-oikeutta asettaa erilaisiin liiken-neriikkomuksiin syyllistyneet eriarvoiseen ase-maan ja saattaa vaikuttaa erityisesti nuorten kul-jettajien asenteisiin negatiivisesti. Valiokunta edellyttää, että hallitus tehostaa toimenpiteitä yhtenäisen, oikeudenmukaisen ja selkeän ajo-kieltojärjestelmän luomiseksi.

Alkolukko voidaan asentaa useaan valvotta-van käytössä olevaan ajoneuvoon, myös raskai-siin ajoneuvoihin ja ammatillisessa liikenteessä käytettävään ajoneuvoon. Valiokunta korostaa, että alkolukon asentaminen on työnantajalle va-paaehtoista. Rattijuopumukseen syyllistyneen henkilön työsuhteen jatkumisen arvioinnissa mahdollisuus alkolukon asentamiseen on osa kokonaisharkintaa.

Liikenne- ja viestintävaliokunta pitää tärkeä-nä, että tämän lain toimivuutta ja vaikuttavuutta seurataan. Erityisen tärkeää valiokunnan mieles-tä on seurata valvottuun ajo-oikeuteen määrät-tyjen nuorten kuljettajien päihdehoidon toteutu-mista.

Valiokunta pitää lakiesitystä jokseenkin puutteellisesti valmisteltuna. Valiokunnan saa-mien tietojen mukaan liikenne- ja viestintämi-nisteriössä valmistellaan alkolukon käyttöön-oton laajentamiseen liittyvää lakia. Myös ajo-

kieltojärjestelmää on tarkoitus kehittää. Näiden uudistusten yhteydessä jouduttaneen tarkastelemaan tämän lakiesityksen säännöksiä uudelleen.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Lakiehdotus

2 §. Valvotun ajo-oikeuden pyytäminen. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan valvottua ajo-oikeutta voi pyytää tieliikennelain (267/1981) 79 a §:n 1 momentissa tarkoitettua rattijuopumuksesta epäilty. Pykälän yksityiskohtaisista perusteluista ja tieliikennelakiin lisättäväksi ehdotetusta 79 a §:stä ilmenee, että pykälässä tarkoitetaan rikoslain 23 luvun 3 §:n 1 momentin mukaisesta rattijuopumuksesta tai 4 §:n 1 ja 2 kohdan mukaisesta törkeästä rattijuopumuksesta epäiltynä olevia. Lakiteknisistä syistä valiokunta ehdottaa, että pykälässä viitataan rikoslain edellä mainittuihin pykäliin ehdotetun tieliikennelain 79 a §:n sijasta.

4 §. Valvotun ajo-oikeuden määrittäminen ja alkolukkoajokortti. Pykälään on lisätty 2 pykälään ehdotetun muutoksen vuoksi viittaus tieliikennelain säädöskokoelmanumeroon.

6 §. Tiedot päihdehoidosta. Valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että lakiehdotuksen 4 ja 6 §:ien säännökset alkolukkoajokortin myöntämisestä ja luovuttamisen edellytyksistä ovat ristiriidassa keskenään. Ehdotetun 4 §:n mukaan alkolukkoajokortin myöntää poliisi. Ajokortin luovuttamisen yhtenä edellytyksenä on, että valvottava toimittaa asuinpaikkansa poliisille todistuksen 6 §:ssä säädetystä käynnistä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön luona. Ehdotetussa 6 §:ssä kuitenkin säädetään, että jo ajokortin myöntämisen edellytyksenä olisi pakollinen käynti lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön luona. Käynnistä tulee toimittaa kirjallinen ilmoitus asuinpaikan poliisille. Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan ilmoitus on vapaamuotoinen.

Valiokunta ehdottaa pykälää muutettavaksi siten, että siinä säädetään päihdehoitokäynnistä ja sen tarkoituksesta sekä käynnistä pyydetävästä todistuksesta. Alkolukkoajokortin luovuttamisen edellytyksenä on 4 §:n mukaan, että valvottava toimittaa poliisille todistuksen tässä pykälässä mainitusta käynnistä. Valiokunta on tarkistanut otsikon sisältöä vastaavaksi.

8 §. Tiedonpurku alkolukosta. Asiantuntijakuulemisessa on ilmennyt, että ehdotettuun alkolukkoajokortin järjestelmään liittyviä alkolukon käyttötietoja voidaan pitää henkilötietoina sekä laitevalmistajan että laitevalmistajan valtuuttaman huolto- tai asennusliikkeen rekisterissä. Alkolukkoajokortin osallistumista koskevat henkilötiedot ovat lisäksi henkilötietolain 11 §:n 3 kohdan perusteella arkaluonteisia tietoja, joiden käsittely on pääsääntöisesti kielletty. Ehdotetun pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa lähdetään siitä, että alkolukon tietojen asennusta, purkua ja huoltoa suorittavissa paikoissa arkaluonteisten tietojen käsittelyyn on pyydetävä rekisteröidyn nimenomainen suostumus. Suostumuksella on asiantuntijakuulemisen perusteella vakiintuneesti tarkoitettu rekisteröidyn vapaaehtoista ja peruutettavissa olevaa tahdonilmaisua. Valiokunta pitää suostumusta riittämättömänä oikeusperusteena arkaluonteisten tietojen käsittelyyn ja toteaa tietosuojavaltuutetun lausuntoon viitaten, että alkolukkoajokortin järjestelmään liittyvästä henkilötietojen käsittelystä ja tietojen salassapidosta on tarpeen säätää lailla.

Perustuslakivaliokunta on vakiintuneessa käytännössään (PeVL 11/2008 vp, s. 3/I, PeVL 35/2004 vp, s. 2/II, PeVL 25/1998 vp, s 2) todenut, että henkilötietojen käsittelystä säädetäessä tärkeitä sääntelykohteita ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, niiden sallitut käyttötarkoitukset, tietojen luovutettavuus ja tietojen säilytysaika henkilörekisterissä. Ehdotetun pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan määräys alkolukon käyttötietojen säilytysajasta otetaan alkolukkoajokortin teknisiä ominaisuuksia koskevaan valtioneuvoston asetukseen.

Edellä esitetyn perusteella valiokunta ehdottaa pykälää muutettavaksi siten, että siinä säännellään henkilötietojen salassapidosta, käyttötietojen käsittelyn tarkoituksesta ja luovuttamisesta sekä käyttötietojen säilytysajasta ja hävittämisestä. Valiokunta on tarkistanut pykälän otikon sisältöä vastaavaksi.

12 §. Voimaantulo. Alkolukolla valvotun ajo-oikeuden kokeilemisesta annettua lakia (360/2005) sovelletaan sen voimaantulon eli 1.7.2005 jälkeen tapahtuneisiin, laissa tarkoitettuihin rattijuopumuksiin. Lain voimassaolo päättyy kesäkuun 30 päivänä 2008. Lakia sovelletaan valvottuun ajo-oikeuteen koetusajan päättymiseen asti ja sen voimassaoloajan jälkeen käsiteltäessä lain soveltamisalaan kuuluvia muutoksenhakuasioita. Esitetty laki alkolukolla valvotusta ajo-oikeudesta on tarkoitettu tulevaksi voimaan 1.7.2008. Ehdotetun voimaantulosäännöksen mukaan esitettyä lakia sovelletaan, jos lain 2 §:ssä tarkoitettuun rattijuopumukseen on syyllistytty lain tultua voimaan.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että ehdotettu voimaantulosäännös ei kata aukottomasti kaikkia kokeilulain aikana tapahtuneita rattijuopumuksia. Jos rattijuopumus tapahtuu ennen esitetyn lain voimaantuloa, mutta asiaa käsitellään käräjäoikeudessa vasta esitetyn lain voimaantulon jälkeen, ei tapaukseen voida soveltaa kokeilulakia eikä esitettyä lakia. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa pykälää muutettavaksi siten, että ehdotettua uutta lakia voidaan soveltaa myös henkilöön, joka on syyllistynyt laissa tarkoitettuun rattijuopumukseen ennen esitetyn lain voimaantuloa.

2. Lakiehdotus

77 §. Väliaikaisen ajokiellon kesto. Ehdotetun uuden 5 momentin mukaan poliisin määräämä väliaikainen ajokielto jatkuu momentissa säädellyissä tapauksissa, kunnes tuomioistuimien päätää valvotun ajo-oikeuden raukeamisesta tai sen

peruuttamisesta. Väliaikaiseen ajokieltoon voi joutua sekä poliisin määräämän että tuomioistuimen määräämän valvotun ajo-oikeuden aikana. Ehdotetussa 5 momentissa tuomioistuimen päätös valvotun ajo-oikeuden raukeamisesta tarkoittaa ehdotetun pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan päätöstä poliisin määräämän ajo-oikeuden raukeamisesta, ja tuomioistuimen päätös valvotun ajo-oikeuden peruuttamisesta, tuomioistuimen määräämän valvotun ajo-oikeuden peruuttamista.

Ehdotettujen lakien mukaan lopullisen päätöksen valvotusta ajo-oikeudesta tekee kaikissa tapauksissa viime kädessä tuomioistuimien rattijuopumusasian käsittelyn yhteydessä. Poliisin tekemällä päätöksellä valvotun ajo-oikeuden aloittamisesta ei ole itsenäistä merkitystä. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa 5 momenttia muutettavaksi siten, että momentista poistetaan säännös valvotun ajo-oikeuden raukeamisesta. Valiokunta on tarkistanut pykälän sanamuotoa siten, että väliaikainen ajokielto jatkuu, kunnes tuomioistuimien päättää valvotusta ajo-oikeudesta annetussa laissa tarkoitettua valvotusta ajo-oikeudesta.

79 a §. Valvottu ajo-oikeus. Edellä 77 §:n 5 momentin perusteluissa esitettyyn viitaten valiokunta ehdottaa vastaavasti, että 79 a §:n 3 momenttia muutetaan siten, että siitä poistetaan säännös valvotun ajo-oikeuden raukeamisesta. Muutos korostaa tuomioistuimen lopullista päätösvaltaa asiassa.

Voimaantulosäännös. Valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen voimaantulosäännös jätetään vaikiintuneen käytännön mukaisesti avoimeksi, kuten 1. lakiehdotuksessa on tehty.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella liikenne- ja viestintävaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muutettuina seuraavasti:

1.

Laki**alkolukolla valvotusta ajo-oikeudesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
(Kuten HE)

2 §

Valvotun ajo-oikeuden pyytäminen

Valvottua ajo-oikeutta voi pyytää rikoslain (39/1889) 23 luvun 3 §:n 1 momentin tai 4 §:n 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua rattijuopumuksesta epäilty, jolla on vakinainen asuinpaikka Suomessa ja joka ei ole muusta syystä ajokiellossa. Pyyntö on esitettävä poliisille tai rattijuopumusasian käsittelyn yhteydessä tuomioistuimelle.

(2 mom. kuten HE)

3 §
(Kuten HE)

4 §

Valvotun ajo-oikeuden määrääminen ja alkolukkoajokortti

Valvottu ajo-oikeus määrätään tieliikennelain (267/1981) 79 a §:n 1 momentin mukaan. Ajo-oikeus alkaa alkolukkoerityis ehdolla varustetun ajokortin (alkolukkoajokortti) luovuttamisesta. Alkolukkoajokortin myöntää valvottavan asuinpaikan poliisi. Alkolukkoajokortin luovuttamisen edellytyksenä on, että valvottava toimittaa poliisille todistuksen alkolukon asentamisesta, rekisteröintitodistuksen I osan, jonka mukaan ajoneuvo on alkolukon asentamisen jälkeen muutoksastastettu, sekä todistuksen 6 §:ssä tarkoitettua käynnistä.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

5 §
(Kuten HE)

6 §

Päihdehoito

Valvottavan on (poist.) käytävä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön luona keskustelemassa päihteiden käytöstä, niiden vaikutuksista terveyteen sekä päihteiden käyttöön liittyvistä hoitomahdollisuuksista. Käynnistä on pyydettyävä todistus, josta ilmenee keskustelun tarkoitus.

7 §
(Kuten HE)

8 §

Käyttötietojen käsittely

Valvottavan on 60 päivän välein vietävä alkolukolla varustetut ajoneuvot alkolukon käyttötietojen purkamista varten alkolukon valmistajan valtuuttamalle ja Ajoneuvohallintokeskusselle ilmoitetulle edustajalle (poist.).

Valvottavaa koskevat henkilötiedot ja alkolukon käyttötiedot ovat salassa pidettäviä, ja ne on pidettävä erillään edustajan muista asiakasrekistereistä. Edustaja ja alkolukon valmistaja saavat käsitellä valvottavan henkilötietoja ja alkolukon käyttötietoja vain, jos tämän lain toimeenpano sitä edellyttää. (Uusi)

Käyttötietojen siirtämiseen Euroopan unionin ulkopuolella toimivalle alkolukon valmistajalle sovelletaan, mitä henkilötietolaissa (523/1999) säädetään henkilötietojen siirrosta Euroopan unionin ulkopuolelle. (Uusi)

Edustaja ja alkolukon valmistaja saavat säilyttää valvottavaa koskevia henkilötietoja ja alkolukon käyttötietoja enintään viisi vuotta niiden vastaanottamisesta, minkä jälkeen ne on hävitettävä. (Uusi)

9—11 §
(Kuten HE)

12 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tätä lakia sovelletaan 2 §:ssä tarkoitettuun henkilöön, joka on syyllistynyt rattijuopumukseen lain tultua voimaan. Tätä lakia sovelletaan kuitenkin myös 2 §:ssä säädetyt edellytykset täyttävään henkilöön, joka on syyllistynyt rattijuopumukseen ennen tämän lain voimaantuloa, mutta asia käsitellään tuomioistuimessa vasta tämän lain tultua voimaan. (Uusi)

2.

Laki

tieliikennelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 3 päivänä huhtikuuta 1981 annetun tieliikennelain (267/1981) 76 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta sekä 77 §:n 2 momentti,
sellaisina kuin ne ovat, 76 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta laissa 1199/2002 sekä 77 §:n 2 momentti laissa 676/1990, sekä
lisätään 76 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 1199/2002, uusi 5 ja 6 kohta, 77 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 676/1990 ja laissa 1242/1997, uusi 5 momentti sekä lakiin uusi 79 a § seuraavasti:

76 §
(Kuten HE)

77 §

Väliaikaisen ajokiellon kesto

(2 mom. kuten HE)

Edellä 76 §:n 5 ja 6 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa väliaikainen ajokielto jatkuu, kunnes tuomioistuin päättää alkolukolla valvotusta ajo-oikeudesta annetussa laissa *tarkoitetusta valvotusta ajo-oikeudesta*.

79 a §

Valvottu ajo-oikeus

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Jos ajokieltoon määrättävä on asetettu väliaikaiseen ajokieltoon 76 §:n 1 momentin 6 kohdan nojalla ennen tuomioistuimen päätöstä ajokiellostä ja hän edelleen pyytää valvotun ajo-oikeuden määräämistä, tuomioistuimen on rattijuopumusasian käsittelyn yhteydessä ratkaistava, onko teolle tai laiminlyönnille ollut hyväksyttävä syy (*poist.*).

(4 mom. kuten HE)

Tämä laki tulee voimaan (*poist.*) päivänä
(*poist.*) kuuta 20(*poist.*).

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Martti Korhonen /vas	Tero Rönni /sd (osittain)
jäs.	Marko Asell /sd (osittain)	Pertti Salovaara /kesk
	Maria Guzenina-Richardson /sd	Janne Seurujärvi /kesk
	Leena Harkimo /kok	Johanna Sumuvuori /vihr
	Mats Nylund /r	Ilkka Viljanen /kok
	Pentti Oinonen /ps	Anne-Mari Virolainen /kok
	Reijo Paajanen /kok	vjäs. Reijo Laitinen /sd (osittain)
	Markku Pakkanen /kesk	Sari Palm /kd (osittain).
	Lyly Rajala /kok	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

neuvotteleva virkamies Marjaana
Kinnunen.